

Seks met de duivel

Vera Hoorens - Een ketterse arts voor de heksen, Jan Wier (1515-1588)
Bert Bakker, Amsterdam; 640 blz., €49,95

De hoogste schattingen van heksenveroordelingen in de zestiende en zeventiende eeuw maken melding van maar liefst negen miljoen, maar zulke cijfers slaan nergens op. Vera Hoorens noemt 90.000 veroordelingen die uitliepen op 45.000 executies een betrouwbaar cijfer. De bizarre heksenprocessen in de vroegmoderne tijd spelen een grote rol in deze indrukwekkende biografie van Jan Wier, de arts-wetenschapper die ze bestreed, soms met succes.

Wier was een Nederlander die studeerde in België en Parijs om daarna een prominente plaats in te nemen tussen de geleerden van zijn dagen. Hofarts van de hertog van Kleef in Duitsland en auteur van een groot oeuvre aan boeken over een breed scala aan wetenschappelijke onderwerpen, uiteenlopend van werken over scheurbuik tot aan een verklaring over de gramschap. Het is dan ook niet vreemd dat tal van wetenschappelijke disciplines, met de psychiatrie voorop, een claim op hem leggen als voorloper of zelfs grondlegger.

Wier zelf schreef niet alleen veel, er is in de eeuwen na hem ook veel over hem geschreven. In stijl

met de polemische dagen waarin Wier de pen voerde en andere auteurs de maat nam of prees, rekent Hoorens in haar werk ook af met veel auteurs die meenden alles over Wier wel te hebben verteld. 'Een ketterse arts voor de heksen', Hoorens biografie maakt zo'n volledige en voldragen indruk, dat het moeilijk zal zijn voor volgende auteurs over Wier haar op fouten te betrappen. Wier wordt overwegend gezien als een man die streed tegen de dwaze heksenprocessen. Die waren natuurlijk ook bizar. Vooral vrouwen werden erdoor getroffen. Een vage aantijging was al voldoende om de rechtbanken te doen geloven dat iemand een heks was, die kon vliegen in de nacht, seks had met de duivel en zeker zware hagelbuien over oogstrijpe akkers kon sturen. Verhoren onder zware marteling, een waterproef (wie dreef was een heks, dat spreekt voor zich) en weldra wachtte zulke stumpers de brandstapel. Jan Wier sprak zich daartegen uit in zijn boeken. Mensen konden niet vliegen dankzij een pact met duivel, seks met hem was onmogelijk en mensen die meenden dat het anders was hadden zich laten begoochelen door de duivel, kortom, heksen bestaan niet, mensen met afwijkend gedrag en mogelijk een geestesziekte wel. Dat is heel in het kort Wiers rede-

Jan Wier

ILLUSTRATIE UIT BESPROKEN BOEK

nering. Die werd hem niet in dank afgenomen in die dagen van reformatie en ketterij tegen de kerk van Rome, zodat Wier flink tegenstand wekte.

Hoorens beargumenteert op grond van haar diepgravende studie dat Wier als arts weliswaar tegen de heksenprocessen was, maar dat het bestrijden daarvan niet zijn uiteindelijke doel was. Dat doel was de roomse kerk, waarvan hij leer en rituelen verachtte. Wier was dus een regelrechte ketter of reformist die de heksenprocessen gebruikte als voertuig voor zijn aanval op de oude moederkerk. Immers, Rome was de grote aanjager van de heksenprocessen, dus op dat dossier kon Wier de kerk te lijf gaan zonder zelf als ketter op de brandstapel te komen.

Een zo uitvoerig werk (bijna 200 bladzijden noten) valt niet in een korte tekst samen te vatten. Hoorens schreef een imposante biografie en schetst de namiddel-eeuwse wereld met Tachtigjarige Oorlog en ontluikend modernisme op prachtige wijze aan de hand van dokter Wier. Er is in de negentiende eeuw een toren gebouwd in Tecklenburg, waar hij zijn einde vond. Te zijner nagedachtenis. Dit boek doet dat stellig beter.

SYBE VAN DER MEULEN